

Fællesundervisning

Taler

Ragna Nielsen

Dato

24 november 1884

Sted

Norsk Kvindesags-forening,
Kristiania

- 1 Naar jeg i denne Forsamling skal tale om et Thema som Fællesundervisning, maa jeg først gjøre nogle Bemærkninger. Jeg vilde gjerne gjøre opmærksom paa, at det ikke er mig, som har tilbudt at tale, men at jeg er bleven anmodet om det af den Grund, at Kvindesags-Foreningens Bestyrelse finder det rigtigt og
- 5 ønskeligt, at vi Kvinder her i Norge som andre Steder lærer os til at tale et Ord med om de Ting, som angaar vore egne dyreste Interesser. Det er altsaa kun af den Grund, jeg staar her i Aften, og ikke fordi jeg indbilder mig, at jeg kan have noget at sige, som ikke mange, mange andre kunde sagt og har sagt meget bedre. Desuden kunde det hændes, at det kommer til at gaa mig, som det ofte gaar de
- 10 Præster, der fra Prækestolen taler mod de vantro - de, som skal overbevises, er ialmindelighed ikke i Kirken. For de Herrer og Damer, som er her tilstede i Aften, maa vel antages at være her, fordi de interesserer sig for Kvindesagen, og da skulde det være underligt, om de ikke ogsaa interesserede sig for en Sag, der er saa nøie knyttet til den, - og har de først tænkt over Fællesundervisning, vil de
- 15 vist ogsaa have forstaaet dens store Betydning og de mange Goder, dens Gjennemførelse vilde bringe baade Mænd og Kvinder. Jeg maa derfor bede om Undskyldning for, at jeg maa tale som til en Forsamling af «vantro», der skal overbevises, og bliver nødt til at komme frem med Sandheder, der for alle os, som har tænkt bare lidt paa Fællesundervisning, er saa gamle og anerkjendte, at
- 20 de bliver trivielle - for saa vidt Sandhed nogensinde kan blive det.

Alt hvad jeg kan have at sige om Fællesundervisning, kan jeg bedst forme i Svar paa Spørgsmaal, og disse Spørgsmaal kommer til at lyde saa:

- 25 1) Hvorledes er Fællesundervisning opstaaet?
- 2) I hvilke Lande bruges den, og hvorledes bliver dens Resultater bedømt?

30 3) Hvorfor har saa mange mod Fællesundervisning?

4) Hvad kan være Farerne ved den og hvad er dens Fortrin?

1) Naar vi nu tager det første Spørgsmaal: hvorledes Fællesundervisning er
35 opstaaet, ved vi strax at svare paa det. Methoden er som Mrs. Hoggan siger, ikke
opstaaet i Tænkeres Hjerne og anvendt, fordi man troede, den maatte være den
bedste; men den er simpelthen opstaaet af Nødvendigheden. I Egne, hvor
Befolkningen var spredt, i fattige Kommuner, hvor man ikke havde Raad til at
holde to Sæt Lærere, faldt det naturligt at lade Gutter og Piger faa lære sammen.
40 At man da ikke simpelthen valgte at lade Pigerne være uden al Undervisning,
kom vel af den Grund, at det var Forældre, som her havde at afgjøre Sagen. For
har De ikke lagt Mærke til, hvor ofte det hænder, at Mænds Syn paa, hvad der er
ønskeligt og nødvendigt for kvinder forandres, naar de faar Døtre? Det, som
Omgangen med Moder, Søster, Hustru ikke har kunnet lære dem, lærer de af
45 Faderkjærligheden og Instinktet at beskytte det Barn, de holder af -
Kjærligheden lærer dem Respekt for hendes Længsel, hen - Trang til at udvikle
sin Medmenneskelighed, og Beskyttelsesinstinktet bringer dem til at ønske at faa
hende ikklædt hele den Rustning, som den maa have, der skal kunne gaa gennem
Livets Kamp uden at segne - og den faar hun ikke ved at voxe op i Uvidenhed.
50 Men det tviler jeg ikke paa, at hvis Fællesundervisning ikke saaledes var opstaaet
paa en Maade tilfældig, vilde netop denne Tid have bragt den frem alligevel -
den vilde være opstaaet netop i «Tænkeres Hjerne», i deres Hjerne, som med
Sorg og Bekymring har faaet Øie paa den store Kløft mellem Mænds og
Kvindes Tænkesæt og Følelsesliv, og al den Sorg, Savn og Smerte, som den
55 enkelte derved maa gennemgaa, og som føler ikke alene Uretfærdigheden, men
ogsaa Faren ved, at der for den ene Halvdel af Menneskeslægten skal gjælde en
anden Moral end for den anden - disse vilde nok have udfundet, at
Fællesundervisning er et af de kraftigste Botemidler for disse Onder.

60 2) I hvilke Lande bruges Fællesundervisning, og hvorledes bliver dens Resultater
der bedømt?

Vi ved alle, at det Sted, hvor Fællesundervisning har været anvendt i saa mange
Aar og i saa stor Maalestok, at vi tør tro, de indvundne Erfaringer er at stole paa,
65 er de Forenede Stater. Overbevisningen om det gavnlige i, at Børn af begge Kjøn
undervises sammen, har der gennemtrængt den almindelige Bevidsthed saa
fuldstændig at, som en Amerikaner siger «ingen, der vil gjælde for et dannet

Menneske tør komme frem længer med de almindelige gamle Indvendinger
70 mod Systemet - Praxis har noksom vist, hvor taabelige og ubetimelige de var.»
Mr. Theodore Stanton, Udgiver af «The Woman Question in Europe», taler
om de fornøielige og meget barnagtige Indvendinger, som i Europa og ofte selv
af betydelige Pædagoger gjøres mod Fællesundervisning og morer sig over, at M.
Francisque Sarcey endogsaa henvender sig til Amerikanerne for at finde
75 Argumenter imod. «Yankeerne begynder at tabe sin Tro paa Systemet, og det
vil snart opgives», siger han dristig i «Dix Neuvième Siecle» for Oktober 1880 -
Stanton sætter kun et Udraabstegn efter til Svar. Da Fællesskolernes Antal stadig
voxer i de Forenede Stater, lader det ikke til, at det er Fakta, M. Sarcey gaar efter.
Af den offentlige Skoleberetning i Amerika ser vi, at Fællesundervisning bruges
80 overalt paa Landet. Der siges herom: «Eleverne er Brødre, Søstre, Slægtninge,
Naboer; Familielivets gode Indflydelse fortsættes i Skolen; de ældre og stærkere
Elever beskytter, og hjælper de mindre og svagere. Hverken Loven eller
Samfundet anerkjender forskellige Trin eller Grader i folket; alle Børn i et
Naboskab gaar paa samme Skole, og det staar Smedens, Skrædderens,
85 Snedkerens Børn frit for at overgaa den rigeste Landmands, den dygtigste
Sagførers eller den mest ansete Læges. Under disse sunde og naturlige Forhold
bliver gutterne mindre raa og voldsomme, Pigerne mere oprigtige og ærligere,
end naar de opdrages adskilt - dette er en Erfaring, som ofte har været gjort. De
voxer op til Mænd og Kvinder, som forstaar hinanden bedre og føler mere
90 Agtelse for hinanden, end dette lader til at være Tilfældet i andre Lande.
Sædeligheden paa Landet og i de smaa Byer i de Forenede Stater staar meget
høit.»

Af Byerne har alle mindre Byer (paa 7,500 Indbyggere og under)
95 Fællesundervisning, i de større er Fællesundervisning Regel, adskilt
Undervisning Undtagelse og findes for det meste i de Byer, der, som
Amerikanerne siger, «danner Stater i Statene» og har «taget Europas Sæder og
Skikke med sig til sit nye Fædreland». En amerikansk Dame, Datter af en rig
Advokat i Boston, og som hørte til det bedste Selskab, har fortalt, at hun og
100 hendes Søkende blev sendt til en Skole med Fællesundervisning, fordi den var
den bedste, men at de ikke blev anset for saa «fine» som Skoler med adskilt
Undervisning - der findes naturligvis Snobberi i Amerika som andetsteds. Af
340 Byer er der kun 19, som slet ikke eller kun delvis har indført
Fællesundervisning.

105

I Skrivelser til de forskellige Skoler anmodede Regjeringen i 1833 Bestyrerne

om at udtale sin Dom om Systemet, - Grundene til, at de foretrak Fællesundervisning, eller Grundene, hvis de ønskede nogen Forandring. 36

110 svarer i anmindelige Udtryk, at de foretrækker Fællesundervisning, f. Ex. «fordi der intet holdbart Argument er imod», «Sagen bliver aldrig diskutteret her; der er ingen, som har imod Systemet», «da Skolen blev opprettet, blev Methoden anseet for den bedste» o.s.v. 25 svarer, at de foretrækker Fællesundervisning, fordi det er den naturlige Methode. Saaledes siger en Lærer i Pennsylvania: «Vi

115 antager, at Gud gjerne ser Fællesundervisning, siden han lader saavel Gutter som Piger fødes inden en Familie.» Fra New Britain, Conneticut, siges: «Det er en naturlig Ordning, at Gutter og Piger er sammen paa Skolen ligesaavel som i Familien.» Fra Pawtucket: «Mand og Kvinde skabtes for at leve sammen; alt i Naturen forudsætter Fællestilværelse; naar vi altsaa skal leve sammen, bør vi lære

120 det ved at opdrages sammen; at Gutter og Piger hver for sig er Forsøg paa at forandre Naturens Ordning.» 45 Byer svarer, at de har altid været vant til Systemet og nærer intet Ønske om Forandring; 5 svarer, at de anvender Fællesundervisning, fordi den er upartisk og retfærdig, 7 fordi den er økonomisk, 7 fordi den er bekvem, 50 Byer, fordi de har fundet, at Systemet

125 havde en velgjørende Indflydelse paa Børnenes Karakterudvikling. Saaledes skrives fra Texas: «Dette System udvikler i høieste Grad og fører bare til godt.» Fra Little Rock, Arkansas: «Systemet er lige velgjørende for begge Kjøen og frembringer en Agtelse og Respekt for hinanden, som er nødvendig i senere Aar.» Fra Iowa: «At være sammen hver Dag og arbeide sammen virker sundt og

130 godt, opildner til Flid og Iver, forbedrer Børns Manerer, Guttene blir mere gentlemanly, Pigerne mere ladylike.» Fra Lexington: «Fællesopdragelse virker forædlende og civiliserende paa Gutterne, og giver Pigerne mere Selvtillid og Uafhængighed; efter vor Erfaring virker Systemet bare godt.» Fra New Jersey: «Systemet er naturligt og økonomisk, fremmer Sædelighed, smukt Væsen,

135 Fremgang i Kundskab, sand Mandighed, sand Kvindelighed.» En af Lærerne tilføjer i en Efterskrift: «Vi har aldrig paa en Fællesskole kommet over smudsige Billetter og Breve, men det har vi meget ofte paa en Pigeskole.»

Af de 19 Byer, som ikke har Fællesundervisning, eller ialfald kun delvis, siger de

140 7, at de intet har imod systemet; men det er nu engang ikke blevet indført hos dem. Fra en af dem, Macon i Georgia, siges, at man holder paa at indføre Systemet, da «Gutterne derved vilde sikres en venligere Behandling og Pigerne beskyttes mod Overanstrengelse; Gutterne kan nemlig ikke følge med, naar Pigerne gjør sig rigtig Flid.» Kun 12 Byer ønsker ikke Fællesundervisning

145 indført. Grundene er ikke meget slaaende: «Det har aldrig været Skik og Brug

her», «vi ønsker ikke Fællesundervisning, fordi enkelte Lærere ikke kan magte Pigerne, andre ikke Gutterne.» Kun fra Belleville er Grunden værd at lægge Mærke til: «Vi tror, at der i en adskilt Skole kan holdes bedre Disciplin og mere Hensyn tages til Pigernes Helbred i den farlige Overgangsalder.»

Det er vel værd at lægge Mærke til, at der ikke fra et eneste Sted anføres, at det har vist sig, at Gutter og Piger havde andet end god Indflydelse paa hinanden.

155 Af colleges var der i Amerika i 1881 153 med Fællesundervisning. De store Universiteter Harvard og Columbia havde i 1881 endnu ikke aabnet sine Døre for Kvinder. Mr. Barnard, Bestyreren af Columbia College, siger derom i sin Indberetning til Regjeringen: «at dette kun er et Tidsspørgsmål og snart vil ske, er sikkert. Columbia College vil forstaa, at det er dets Pligt at aabne sine Døre
160 for alle, som alvorlig og ærlig søger Anledning til Kundskab og Udvikling, uden Hensyn til Stand eller Kjøen.» I 1882 fik Kvinder Adgang til Harvard. At systemet i den almindelige Opinion i Amerika ansees for det bedste, ser vi af den store statistiske Oversigt over det amerikanske Skolevæsen, udgivet af Regjeringen 1882, hvor der bl.a. staar: «Tænksomme Mænd og Kvinder har
165 den Overbevisning, at adskilt Opdragelse ikke har nogen fornuftig Grund i Sagens Natur og virker imod Samfundets bedste Interesser.»

Naar vi nu gaar over til Europa, ved vi, at i flere Lande Fællesundervisning bruges paa Almuskolerne. Mange af de Franskmænd, som med Lidenskab taler
170 imod Fællesundervisning, vilde vist blive forbauset, naar de fik høre, i hvor stor Udstrækning Systemet bruges i deres eget Land. Der er i Frankrige ikke mindre end 17,728 Almuskoler med Fællesundervisning, og Mme. Griess-Taut siger om dem, at: «Systemet har her som i andre Lande vist sig at føre til udmærkede Resultater.» At give Kvinder Adgang til Universiteterne har saagodtsom ikke
175 mødt nogen Modstand i Frankrige, og de samme franske Mænd og Kvinder, som tror, at Gutter og Piger absolut maa fordærves ved at sidde i samme Skolestue og undervises af samme Lærer, ser med Ro og endogsaa med Velvilje paa, at voxne Mænd og Kvinder undervises sammen paa Universiteterne. Mr. Theodore Stanton siger herom: «Fællesundervisning for Børn er hos os i
180 Amerika blevet en uadskillelig Del af vort Skolevæsen og bruges baade paa det lavere og høiere Skoletrin, - derimod er der endnu et stort Parti, som har imod Fællesundervisning ved Universiteterne. I Frankrige derimod bifaldes Fællesundervisning ved Universiteterne, medens Fællesundervisning på Skolerne fordømmes. Naar vi sammenholder alle Udtalelser om Sagen i de to

Lande, finder vi, at Systemet er bifaldt på alle Trin, hvilket viser, at Indvendingerne paa begge Sider af Atlanterhavet kun er Fordomme.»

190 I England, siger Mrs. Hoggan, er der mange Kursus med Fællesundervisning som forbereder til Universiteterne, men skjønt man aldrig har hørt andet end godt om disse Kursus; synes man endnu, at foretrække adskilt Undervisning.

195 I Skotland og i Holland bruges paa enkelte Steder Fællesundervisning; og Dommen lyder fra disse Lande som fra Amerika og Frankrige. Fra Holland har jeg f. Ex. seet den Udtalelse, at «Pigernes Nærværelse har en god Indflydelse paa Gutternes Opførsel og Flid.»

I Helsingfors blev i September 1883 oprettet en «samskola för gossar och flickor.» Bestyrerinden, Frøken Augusta Pipping, har velvillig givet mig nogle
200 Oplysninger om Skolens Arbejde og Ordning, og siger tilsidst i sit Brev: «Inom skolan hafva eleverna visat sina kamrater samma intresse, utan att skilja mellan gossar och flickor, men på lekplatsen har jag oftast sett de olika könen skilja sig, för att sysselsätta sig med olika lekar. Men hvarken under lek eller allvar har de olika könen samvaro stört skolans ordning. Tvertom hafva störingar inom
205 denna skola förekommit mera sällan, än i de två skolor, der jag förut varit andställd.

Den erfarenhet, jag under detta år vunnit, kommer mig att tro, att samuppfostran är utmärkt välgörande för såväl män som kvinnor, och om den
210 icke ger lyckliga resultater, så torde det icke vara idèens, utan utförandets fel.

Det gläder mig, att Norges kraftiga folk upptager denna idè, och så som jag hoppas realiserar den på det bästa sätt.»

215 3) Hvorfor har saa mange mod Fællesundervisning?

At en Sandhed altid maa kjæmpe sig frem gennem megen Fordom, mange urimelige og taabelige Indvendinger, det ved vi alle - der har vel ikke skeet noget til Forbedring af Menneskers Kaar lige fra Slaveriets Ophævelse til Kjevigs
220 Vaskemaskiner, uden at det har mødt Modstand. Og den Tanke, som ialmindelighed først slaar alle dem, som ikke har tænkt over Sagen, er, at Fællesundervisning absolut maa virke demoraliserende, det maa rent ud være farligt for Sædeligheden, at Gutter og Piger tilbringer sin Barndom sammen,

225 følges ad i Arbeide og Leg, - de vilde derved faa altfor god Anledning til at
fordærve hverandre.

Det nytter ikke at minde om, at det bare er dem, som ikke har forsøgt
Fællesundervisning, som udtaler sig fordømmende om den, at der baade fra
230 Skoler og Universiteter lyder den Dom, at de to Kjønns Deltagelse i samme
Undervisning bare virker opdragende og forædlende paa begge Parter, -
Skrækken er saa stor, at man bare maa overlade til Tiden at faa den bort. I en
engelsk Roman er der en Mand, som disputerer med en Præstefrue. Tilsidst
siger han: «Jamen, min kjære Frue, det er et Faktum.» «Jeg bøier mig aldrig for
235 et Faktum», svarer Præstefruen med rnegen Værdighed. Men vi, som bøier os
for et Faktum, lægger Mærke til den enstemmige Dom over Fællesundervisnings
Gavnlighed, netop hvad Moraliteten angaar.

Der vilde ikke blive Tid til at anføre de mange Udtalelser, baade fra Skoler og
240 Universiteter, som bekræfter dette; jeg har alt læst op en Del af dem og vil for
øvrige Citater henvise til Hr. Berners Afhandling om vore Pigeskoler i «Nyt
Tidsskrift» for Marts 1884, jfr. Storthingstidende 1884 s.169 flg. og til
Skolebestyrer Voss's Afhandling om Fællesundervisning for Gutter og Piger i
«Vor Ungdom» 1884. Fra Skolerne hørte vi, der lyder Domme som disse:
245 «Begge Kjøen har en god Indflydelse paa hinanden», «Gutter og Piger viser en
bedre Opførsel», «Fællesundervisning virker heldig paa Moraliteten»,
«Kjønnene udøver i moralsk Henseende en sund Indflydelse paa hinanden» o.
s. v. Mrs. Hoggan fortæller, at Fakultetet i Zürich paa Forespørgsel fra
Edinburgh svarede, at Tonen og Aanden blandt Studenterne var blevet hævet,
250 siden Kvinder fik Adgang til Universitetet. Som sagt - for alle, som bøier sig for
Fakta, er det værdt at lægge Mærke til, at Fordømmelsesdommene over
Fællesundervisning kommer fra Steder, som ikke har forsøgt den, og fra
Mennesker, som ikke har seet den praktiseret. -

255 En anden Indvending mod Fællesundervisning er, at da Kvindens Intelligens er
ringere end Mandens, skulde paa Skolerne Pigerne hæmme Gutternes
Fremgang. For nogen Tid siden stod i «Dagbladet» en Artikel om Nutidens
Kvindespørgsmaal, hvor Forfatteren paa Grundlag af den legemlige Forskjel,
som findes mellem Kjønnene og Mandens større fysiske Styrke og større Hjerne
260 kommer til det Resultat, at Kvinden i aandelige Evner staar under Manden.
Denne Forskjelighed kan ikke være Resultatet af Kvindens Undertrykkelse; thi
den samme Forskjellighed mellem Kjønnene finder Sted mellem Dyrene, hvem

265 man dog vel ikke vil beskyldes for, i Aartusinder at have levet i unaturlig Tilstand
og med Hundyrets Undertrykkelse, siger Forfatteren.

Jeg kan ikke forstaa, at netop Sammenligningen med Dyrene er slaaende. At Kvinden har mindre Hjerne og ringere fysisk Styrke end Manden, troede jeg ikke, nogen henværte til hendes Undertrykkelse, og at det ialmindelighed er
270 Tilfældet blant Dyrene, at Hunnen er svagere, synes jeg kun beviser det samme Faktum, som ingen bestrider. Skulde Exemplet fra Dyreriget bevist noget, maatte det været paavist, at Hunnen blandt Dyrene staar under Hannen i Intelligens. Jeg er meget lidet inde i Naturhistorien, men jeg tager vel ikke Feil i at tro, at dette ikke er Tilfældet. Jeg har hørt om en egen Slags Myrer, at naar
275 Æggene er lagt, dræber Hunnerne Hannerne, fordi disse bare vil spise, ikke arbeide. Hannerne har Vinger, Hunnerne ikke, og nu prøver de stakkars Hanner, som ved, at de skal slagtes, paa at narre sine strenge Fruer; de træder Vingerne af sig og vimser omkring mellem de andre, som om de var arbejdende Hunner og nyttige Medlemmer af Samfundet; - men det nytter dem ikke, de
280 bliver fakket og knebet midt over. Man vil kanske sige, at det ikke gaar an at tage Exempler saa langt nede i Dyreriget; men jeg ved, at hvis Hannerne stod over Hunnerne i Intelligens, maatte de kunne finde paa et Middel til at bevare sit Liv, og jeg ved ogsaa, at der er et gammelt Ord, som siger: Gaa til Myren og bliv vis! Hvis Fortællingen ikke er sand, beder jeg baade Naturhistorikerne og Myrerne
285 om Forladelse. - Er det saa, at Kvinden staar under Manden i Intelligens, gjør vi alligevel Fordring paa at faa vore Evner fuldt udviklet. Vi siger som den gamle Negerkvinde, der talte saa rørende, vakkert og naivt for Negrenes Rettigheder: «Det kan være, det er saa, Massa, at du har en stor Spand og jeg bare en liden Pægl; er det derfor vakkert af dig at negte mig at faa min lille Pægl fyldt, naar din
290 store Spand er fyldt til Randen?»

Om den voxne Kvinde, der har faaet samme Anledning til Udvikling som Manden, vil staa under Manden, hvad aandelig dygtighed angaar, vil kun Tiden kunne vise. Det er meget mulig - efter min ringe Mening sandsynligt, ialfald ikke
295 usandsynligt, at Forholdet kommer til at blive, som en af de amerikanske Lærere skriver fra sin Skole: «Der er flere Piger end Gutter, som udmærker sig - men de allerbedste Studenter maa vel siges at være mandlige.» Men at blandt Børnene Pigerne skulde staa under Gutterne, og altsaa deres ringere Intelligens blive til Hinder for Fællesundervisning, vil vel ingen længer turde paastaa. Der paakalder
300 jeg trygt alle upartiske Læreres Erfaring. Vi hører fra alle Lande Pigerne rost paa Gutternes Bekostning, og det er ikke alene fra den ene amerikanske Skole, der

siges at «Gutterne ikke kan følge med, naar Pigerne anstrenger sig.» Dr. John Fullah siger om Skolebørnene i Wales, at Pigerne er intelligentere end Gutterne,
305 hvortil Mrs. Hoggan svarer, at kan vi bare faa Lov at staa lige, skal vi være fornøiede.

En enkelt Lærers Erfarig har kanske ikke meget at betyde, men det kunde være at andre, som har havt med baade Gutter og Piger at gjøre, har gjort samme
310 Erfaring som jeg. Jeg har fundet, at det, en Klasse Smaapiger lærer ved at høre 1 eller 2 Gange, maa Gutter have repeteret 4 à 5. Hvis nogen tror, Partiskhet for sit eget Kjøen kan have Indflydelse paa denne Dom, maa jeg faa Lov til at sige, at jeg aldeles ikke er upartisk, - for jeg foretrækker at læse med Gutter, uagtet jeg synes, at Pigerne er livligere og mere lærelystne. Paa Kragerø Middelskole bruges
315 Fællesundervisning i Forberedelsesklasserne, og paa mit Spørgsmaal om, hvorledes det er indrettet med Haandarbeide, svarede Bestyreren mig, at det har vist sig, at Gutterne vel trænger til de Timer, hvori Pigerne har Haandarbeide, til at komme efter i Læsning og Regning, - det viser sig med Kuld efter Kuld, at Gutterne kommer til at staa tilbage. Er det altsaa saa, at Pigerne har en lettere
320 Opfatning og en livligere Lærelyst, maa det jo bare være heldig for Gutterne at faa dem til Kamerater. Alle Lærere ved hvor heldigt de livlige Elever indvirker paa de træge i en Klasse, - ialfald kan ikke den Indvending gjælde længer, at Pigerne skulde hindre Gutternes Fremgang.

325 En almindelig Indvending mod Fællesundervisning er, at Kvindens Helbred ikke skulde taale det større aandelige Arbeide. Det maatte da bevises, at hvor Kvinder har faaet en Udvikling som er jevnbyrdig med Mandens, hendes Helbred har lidt under det. De amerikanske Kvinder har netop været anført som Bevis. Men for det første glemmer man bestandig, at det kun er i de østlige
330 Stater, Kvinderne udmærker sig ved Blegsottighed og Nervøsitet, og at der Mændenes saavelsom Kvindernes hele Konstitution forandres efter nogle Generationers Ophold i Landet. «Vi bliver som arabiske Heste», sagde en amerikansk Dame, «vi bliver lange, spinkle, nervøse, men vi er baade seige og udholdende», - saa det bliver vel et Spørgsmaal, om det ikke er Klimaet, som er
335 Skyld i dette Fænomen og ikke Fællesundervisning, og desuden er det jo netop i disse Egne, at de største Byer er, hvor Fællesundervisning mindst bliver anvendt.

Det skulde været underligt, om ikke samvittighedsfulde Lærere skulde pegt paa
340 denne Fare, hvis den fandtes, men af de 340 Byer er der, som før sagt, kun én,

der nævner noget om Helbreden. Det var fra Belleville, en af de Byer, som ikke har Fællesundervisning, og lød, som De kanske husker, saa: «Vi ønsker adskilt Undervisning, fordi vi derved tror at kunne holde bedre Disciplin og kunne tage
345 mere Hensyn til Pigernes Helbred i den kritiske Overgangsalder.» Det trænger altsaa til nærmere Oplysning og Undersøgelse, om dette Svar er dikteret af triste Erfaringer, eller kun er fremsat som en Hypothese. Fra England har der, saavidt jeg ved, og jeg har bladet gennem de sidste Aargange af «Englishwoman's Review», for at finde noget om det, ikke lydt en eneste Klage over, at de
350 kvindelige Students Helbred i Girton og Newnham lader noget tilbage at ønske. Viser det sig her i Norge, at Kvinder ikke taaler aandelig Anstrengelse, kunde det vel være værdt at undersøge, om Grunden ikke skulde stikke i noget andet og ikke deri, at Naturen skulde have bestemt os til at lade vore Evner ligge udyrkede. Vore Smaapiger staar, hvad Kundskaber og aandelig Udvikling
355 angaar, tilbage, f. Ex. for de svenske - naar vi kommer sammen med svenske Damer, mærker vi strax, hvilken ganske anderledes grundig Uddannelse de har faaet - men alligevel hører vi, ialfald her i Kristiania, stadige Klager over, at de ikke taaler det Skolearbeide, de har. Men hvis Smaapiger i Kristiania levede et sundere Liv, kom mere i fri Luft, - paa mange Pigeskoler er de inde hele
360 Formiddagen, - havde bekvemmere Klæder, mere og fornuftigere Gymnastik, kom i Seng Kl. 9 om Aftenen, ikke var i Theatret eller paa Barneballe 1 à 2 Gange om Ugen, og - hvad jeg anser for noget af det vigtigste - hvis der blev sørget bedre for deres Diæt, og de fik Skoletiden afbrudt af en tilstrækkelig, helst varm, Frokost, skulde vi faa se, om mere Arbeide med Hovedet vilde skade dem.
365

4) Det sidste Spørgsmaal: «Hvad kan være Farerne ved Fællesundervisning og hvad er dens Fortrin?» er i Grunden alt besvaret i det Foregaaende. Det, der skulde være den største Fare, og som, hvis det var saa, vilde gjøre det umuligt for
370 ethvert skikkeligt Menneske at tænke paa at indføre Fællesundervisning i en Skole, - nemlig Fare for Sædeligheden -, hører vi, Erfaring har vist kun eksisterer i Indbildningen. Lærernes enstemmige Vidnesbyrd og de statistiske Beretninger om Sædelighedsforholdene paa Landet og i de mindre Byer i Amerika viser jo netop, at det, der ansees for en Fare, er et Fortrin: Fællesopdragelse fremmer
375 Sædelighed, den fremmer ikke Usædelighed. Og er det underligt, at det er saa? Har ikke Mrs. Blackwell Ret, naar hun siger:

«En tidlig Adskillelse er vel netop skicket til at fremkalde det, som man derved har villet undgaa: uklare mystiske Forestillinger, der saa let vækker

Nysgjerrigheden og virker som Pirringsmiddel til at spænde Fantasien. Denne Sondring mellem de to Kjøen under Opvæksten har sin Grund i den Anskuelse, at Slægtsforskjellen er noget virkelig ondt, som giver Fristelse, fra hvilken man saavidt muligt skal se at fjerne Børnene. - - - Det kan tvertom med Sandhed siges, 385 at der neppe er noget, som virker mere forædlende og befæstende paa den opvoxende Ungdoms hele Udvikling end sømmeligt Samkvem mellem Brødre og Søstre, mellem unge Mænd og Kvinder under Forældres og Venners omhyggelige Ledelse - og det Folk, hvis Ungdom kan færdes i Tugt og Ære mellem hinanden, maa ansees for at føre et sundt Liv, medens det Folk, hvor 390 dette ikke lader sig gjøre, maa betragtes som et Samfund, der skal se sig vel for, om det ikke skal synke istedetfor at gaa frem».

Og Mrs. Maria Grey siger i «Forthnightly Review»:

395 «Det er en voxende Overbevisning hos dem, hvis Mening angaaende denne Sag fortjener at tillægges størst Autoritet, at den bedste Skoleundervisning for de to Kjøen er Skoleundervisning i Fællesskab - og denne Mening deler ogsaa jeg fuldstændig. Ligesom Samfundet er en Gjentakelse af Familien i en større Maalestok, saaledes skulde Skolen være det i det mindre. Det Klostersystem, 400 som hidtil har været det herskende, og hvorved man hindrer den naturlige og velgjørende Indflydelse og gjensidige Paavirkning af Gutter paa Piger og omvendt gennem Barnealderen og de første Ungdomsaar - dette Klostersystem har været en, og det ingenlunde den mindst virkende - Grund til Udskeielserne i deres gjensidige Forhold i senere Aar. Blandt Gutter og Piger leder deres Mangel 405 paa Kjendskab til hverandre dem til en temmelig gjensidig Foragt for hverandre og en overdreven Tro paa Fortrinnet af de Egenskaber, der er eiendommelige for hvert Kjøen. Blandt unge Mænd og unge Kvinder medfører denne Mangel paa Kjendskab til hverandre en heftig Ophidselse og Nysgjerrighed og en lige overdreven Vurdering af det Kjøen, som ikke er hans eller hendes. Alt dette vilde 410 forsvinde, hvis Gutter og Piger opdroges sammen fra Ungdommen af gennem Skole og Universitet, indtil de indtog hver sine Stillinger i Livet. Venskabet mellem dem vilde, hvor det opstod, blive rent og naturligt som mellem Broder og Søster. Den lidenskabelige Elskov trives i Regelen ikke i et saadant dagligt Familielivs tørre Atmosfære. Den kræver et Slags mystisk Halvlys, som 415 forvandler Dagen til en gylden Glans og lader Jorden fortone sig i et paradisisk Skin. Kurmageri er en Frugt af Lediggang; men der bliver ikke synderlig Tid til Kurmageri, naar Gutter og Jenter, unge Mænd og unge Piger, hver er bestemt paa ikke at løbes agterud i det Løb, hvor de begge skal prøve sine Kræfter. Hvad

420 de groveste Former af Lasten angaar, maa det være en i Sandhed grundfordærvet
Ungdom, som med Forsæt vil ødelægge sin Skole- og Legekammerat fra
Barneaarene, og derfor vil slige Ynglinger være en Undtagelse. Og at dette ikke er
en Theori eller utopisk Drøm, er godtgjort ved lang praktisk Erfaring baade i
425 Skotland, hvor Fællesundervisning har fundet Sted i Folkeskolerne lige siden
deres første Oprettelse, og i de Forenede Stater, hvor det er bleven fuldt prøvet
ikke alene i Skolerne, men ogsaa ved Universiteterne, og ligesaa ved det Held,
som Systemet med Gutter og Jenter i samme Klasse har havt her i England og
overalt.»

430 Det er jo slet ikke saa, at nogen indbilder sig, Fællesundervisning, fordi det er en
naturligere Opdragelsesmaade vilde udrydde alt ondt af Verden; urene Børn vil
vel desværre altid findes - ingen kan hindre medfødte slette Anlæg og
Tilbøieligheder, ingen kan skjærme stakkars Børn for daarlige Hjem, for
Forargelse af slette, letsindige Mennesker -, men naar vi forstaar, at et System
435 frembringer flere rene Børn, flere kraftige og sunde Mennesker, end et andet, saa
vælger vi det. Det er heldigt for de amerikanske Skoler, at der ingen stygge
Historier er hændt blandt deres Elever; - var det skeet, vilde naturligvis
Modstanderne af Systemet anvendt det som et Bevis, og det vilde ikke nyttet
Forsvarerne at pege paa alle de ligesaa stygge og sørgelige Ting, som er hændt paa
440 Skoler med adskilt Undervisning eller blandt Børn, som slet ikke gaar paa nogen
Slags Skole.

En anden Fare hørte vi skulde være, at hvor Gutter og Piger undervises sammen,
kunde man intet Hensyn tage til Pigernes Helbred i Overgangsalderen. Men det
445 er vel ikke nogens Mening, at Pigens aandelige Udvikling rent skal stanse i disse
Aar, - det vilde da vist alle Læger finde var en Overdrivelse? - og vilde det ikke da
være noksaa heldigt for Gutterne, om de af Hensyn til sine kvindelige
Kamerater ogsaa fik mindre aandeligt Arbejde i et Par Aar? Det er muligt, at det
ikke er sundt for Piger i 14, 15 Aars Alderen at anspænde sine aandelige Evner
450 for meget; men er det saa sundt for Gutter i den Alder at sidde for meget bøiet
over en Bog? Jeg synes, man hører ligesaa ofte tale om de Farer, som følger
dermed. Dette lod sig let gjøre, ved at fordele Tyngden af Arbejdet mere paa de
foregaaende og paafølgende Aar, forekommer det mig.

455 En tredie Fare ved at lade Pigerne deltage i samme Undervisning som Gutterne
skulde være den, at de derved blev saa optaget af sit Skolearbejde, at
Husligheden ikke blev udviklet hos dem, de skulde miste baade Lyst og Evne til

de Ting, som dog vel altid, hvorledes saa Verden kommer til at udvikle sig,
460 kommer til at høre under Kvinders Departement. Den samme Indvending
gjøres jo forresten mod i det Hele at lade Piger lære noget ordentligt. Hvis vi
forfølger denne Tankegang, maatte Resultatet blive, at de mest uvidende
Kvinder var de dygtigste, mest praktiske Husmødre. Alle, som har havt noget
med fattige Familier at gjøre, ved nok, at saa ikke er Tilfældet. Det er jo netop
465 Konernes store Uduelighed, som sammen med Mændenes Drikfældighed i de
fleste Tilfælde virker Elendigheden. Og hvor man træffer en Kone, som forstaar
at holde Hjemmet sammen, benytte de Smuler, hun har, og faa Børnene frem i
Verden, tror jeg, man i de fleste Tilfælde vil finde, at hun har en Smule større
aandelig Udvikling, enten paa Grund af en god naturlig Forstand, som har givet
470 hende Sans for aandelige Ting, eller fordi hun har været saa heldig at faa en
taalelig god Skoledannelse.

Naar altsaa den større Udvikling i den fattige Samfundsklasse virker heldigt paa
Konens Bestyrelse af det fattige Hjem, hvorfor skulde man saa ikke tro, at det
475 samme vil være Tilfældet paa alle de andre Trin opover i Samfundet lige til de
høieste? Blandt alle de andre gode Ting, som Dannelse og Udvikling fører med
sig, hører dog ogsaa Udvikling af Pligtfølelsen -«Kundskab udsletter Rynkerne
af den trodsiges Pande» - og Pligt- og Ansvarsfølelse er det dog vel, det nærmest
kommer an paa for en Husmoder at have. Hvad den rent ydre praktiske Øvelse
480 og Færdighed angaar, skulde det være underligt, om den unge Pige ikke kunde
afse Tid fra Skolearbeidet til husligt Arbeide; hvis hun og Moderen vil - ikke at
tale om Ferietiden, og ikke at tale om Kursus paa Industri- og
Husholdningsskoler, som kunde gennemgaaes, naar Skolegangen var afsluttet,
eller ogsaa afbryde Skolegangen for en kortere eller længere Tid.

485 Desuden peger jo alt imod, at Skolerne efterhaanden vil optage mere og mere af
praktiske Fag, og at Haandarbeidet vil komme til en Værdighed, det aldrig før
har havt. Paa Helsingfors's Samskole har baade Gutter og Piger Haandarbeide,
alle lærer at sy, strikke, flette Kurv og snedkre, og naar først Lattersalverne er
490 overstaaet, og det er blevet et fait accompli, at Gutter skal lære at bruge Synaal
og Strikkepinde ligesaavel som Smaapigerne at bruge Kniv og Hammer, vil man
nok finde, hvor stor Nytte Gutterne har havt af det ved at lære Nethændthed og
Akkuratesse, selv om de aldrig senere faar Tid eller Lyst til at reparere sine egne
Klæder eller forsyne sig selv med Strømper.

495 Hvad der staar for mig som en af de største Fordele ved Fællesundervisning er

noget, som alle Mødre vil have Sympathi for: Gutterne vilde faa en lykkeligere Barndom. Jeg siger med Vilje bare Gutterne, for det er ikke med Pigerne som
500 med dem, at Skolen er en Plage, de hele sin Barndom sukker efter at blive kvit. Eller er det ikke saa, at Gutter synes, det er kjedeligt at gaa paa Skole? Er det bare mig, som har været saa uheldig at høre saa mange Mødre tale med Medlidenhed om sine stakkars Gutter, for hvem Skolen intet andet er end Trældom? Eller er det bare mig, som aldrig har kunnet faa en eneste Gut til at sige, at det var
505 morsomt at gaa paa Skolen, medens man af Smaapiger ofte nok hører Henrykkelse over den?

Hvis dette er et Faktum, at Gutter kjeder sig ved Skolegangen, kan ikke Grunden være den, at absolut alle ingen Lærelyst har og ikke kan føle Glæden
510 ved at faa sine Evner udviklet (skjønt jeg rigtignok, som, før sagt, tror, at Pigerne har mere Lærelyst); heller ikke kan det være Lærernes Skyld, - dertil er der rundt omkring paa Skolerne altfor mange prægtige, flinke Lærere. Skulde det ikke komme deraf, at en saadan Gattescole er et lidet Samfund af Mandfolk, - det kvindelige Element mangler fuldstændig efter de 3 første Aar, - er det nu ikke
515 rimeligt, at dette kan have Indvirkning paa Børnenes Velbefindende, uden at de selv ved af det? Vi synes Synd paa den Gut, som ingen Moder og ingen Søstre har og finder det rimeligt, at han ikke trives i sit Hjem, - er det nu ikke sandsynligt at Gutter vilde trives bedre paa Skolen, hvis Skolen havde den samme Blanding af mandligt og kvindeligt Element som Hjemmet? -
520 Pigeskolerne er heldigere stillet - der er baade Lærere og Lærerinder. Jeg er ikke kjendt paa nogen Pigescole, hvor der kun er Lærerinder - men jeg vilde ikke blive forundret, om Eleverne der kjedede sig ligesaa grundig ved sin Skolegang, som Gutterne forsikrer, de gjør.

525 Kunde vi faa Skoler, hvor Gutter og Piger oplærtes sammen fra den første Barndom af Mænd og Kvinder, som havde Anlæg for sit Kald og Hjerter for Børnene, saa skulde vi faa se, om ikke Børnene fik en lykkelig Barndom, blev glade i sin Skolegang og om der ikke blev flere renere, stærkere og bedre Mennesker, end nu er Tilfældet.

530 Der er nogle, som finder, at Spørgsmaalet om Fællesundervisning ikke egentlig hører med til, hvad vi kalder Kvindesagen. Efter min Mening er der bare en af de Ting, vi ønsker gennemført, som er vigtigere, og som mere direkte vilde føre til Maalet - nemlig Stemmeretten. Og selv den kan jo ikke hjælpe os noget, hvis vi
535 ikke kan opdrage Kvinder, der har aandelig Myndighed nok til at ville benytte

sin Stemmeret. Det gjælder at arbeide for, at den næste Slægt af Mænd maa blive renere, ædlere, ikke saa hjerteraa i sin Opfatning og Betragtning af Kvinder, som mange af denne Slægt er, og at Kvinderne maa blive dygtigere, modigere, selvstændigere, kort sagt - at saadanne Mænd og Kvinder, som nu er Undtagelserne, maatte blive Regelen. Da vil begge Parter lære at forstaa hinanden bedre end de nu gjør, og der vil blive flere lykkelige Mennesker, saa vist som Forstaaelse og Sympathi er den største Glæde for et Menneskehjerte, - de vil faa mere Agtelse og Ærbødighed for hinanden og vil bedre kunne tage op sammen det Arbeide, som da maatte foreligge for dem. At bidrage en liden Brøkdæl til, at et saadant Resultat engang kunde opnaaes, vilde være en stor Lykke. Om Maalet kan naaes, ved vi ikke og raader ikke for - men vi kan ialfald arbeide.

Kilde

Foredrag om Fællesundervisning, holdt i Norsk Kvindesags-Forening den 24de November 1884; udgivet efter Foranstaltning af Norsk Kvindesags-Forening.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/faellesundervisning>